

Fra fedtsten til uran - Grønlands mineralske råstoffer

/Lisbeth Valgreen

En af de væsentligste aktuelle debatter i Grønland handler om Kvanefjeldet i Sydgrønland, hvor et australsk selskab har forsøgt at få tilladelse til udvinde sjældne jordarter med uran som et muligt biprodukt. Dette har skabt stor uenighed i den grønlandske befolkning med argumenter for og imod udnyttelse af landets ressourcer på den ene side og miljømæssige konsekvenser på den anden. Minedrift er imidlertid ikke et nyt fænomen i Grønland. Man har i flere tusinde år udnyttet øens ressourcer, og netop minedrift har i tidens løb givet anledning til mange politiske debatter.

Der er i Grønland dokumenteret en minedrift som strækker sig omkring 4000 år tilbage. Ved arkæologiske udgravninger i Nuuk-fjorden har man fundet bopladser med spækklamper lavet af fedtsten, som er blevet udvundet i de nærliggende brud. Fra 700-tallet handlede man med meteorjern hentet fra meteoritsten i området. Handelen foregik i de første århundreder mellem tunit-samfund (tunit var en befolkningsgruppe, som levede i Grønland før inuit kom til øen) og fra midten af 1200-tallet af inuit. Handelen med jern ophørte, da meteorjernstykkerne blev fjernet af europæere og amerikanere og fragtet til hhv. USA til American Museum of Natural History og til Geologisk Museum i Danmark.

I midten af 1800-tallet påbegyndte et privatejet dansk selskab brydningen af kryolit i Ivittuut. Kryolit blev brugt til fremstilling af soda. Omkring århundredeskiftet blev produktionen af kryolitten ændret til fremstilling af aluminium, som der nu var voksende efterspørgsel på. Under 2. Verdenskrig blev kryolitbrydningen overtaget af amerikanerne, der havde brug for aluminium. Minen lukkede i 1987. Ivittuut/Grønnedal husede i en årrække herefter Arktisk Kommando, der blev flyttet til Nuuk i 2012.

En anden af Grønlands vigtige miner var kulminen i Qullissat på øen Qeqertarsuaq i Diskobugten. Kulminen blev åbnet af den danske stat i 1924 og blev en stor arbejdsplads med mange lokale ansatte (op til ca. 1000 mennesker). I 1972 blev minen lukket, da den ikke længere var rentabel. Kongelige Grønlandske Handel (KGH) lukkede deres butikker, og Grønlandsministeriet lukkede alle offentlige bygninger som fx. skoler og sygehus. Befolkningen blev på den måde indirekte tvunget til at flytte fra byen.

Siden lukningen af Qullissat har der løbende været mere eller mindre aktiv minedrift i Grønland. I 2020 var der iflg. Grønlands Økonomiske Råd to aktive miner. "Greenland Gems begyndte at udvinde rubiner i nærheden af bygden Qeqertarsuaq i sommeren 2017. Indtil videre har dette projekt med ca. 30 ansatte kun ført til beskeden eksport af ubearbejdede rubiner. Hudson Greenlands anorthositprojekt ved Kangerlussuaq fjorden har nogenlunde samme beskæftigelsesomfang i udvindingsfasen som rubinprojektet. Minen blev åbnet i september 2019, men produktionen er siden indstillet og forventes først igangsat igen, når refinansieringen er på plads." (Rapport, GØR, 2020, s. 11)

Debatten om Kvanefjeldet ved Narsaq i Sydgrønland har trukket Grønland og Danmark ind på den storpolitiske arena, samtidig med at den har vækket mange følelser med rødder tilbage til Grønlands koloniale fortid. Skal man i Grønland satse på mulighederne for øget vækst og jobs med mulighed for på sigt at kunne løsrive sig fra Danmark? Og hvad ville

minen få af miljømæssige konsekvenser for området, hvis udvindelsen af sjældne jordarter har uran som biprodukt? Skal man satse på andre erhverv som landbrug og turisme; eller kan erhvervene fungere side om side? Alle spørgsmål der har præget debatten om mineprojektet og ikke mindst det netop afsluttede grønlandske valg.

Litteratur:

Appelt, Martin og Godtfredsen, Konrad Nuka: *Hermelinen*, Nationalmuseet og Ilnniusiorfik, 2015.

Bjørst, Lill Rastad: *Stories, emotions, partnerships and the quest for stable relationships in the Greenlandic mining sector*, Polar Record, Cambridge University Press, 2020.

Bjørst, L. R. (2016). Saving or destroying the local community? Conflicting spatial storylines in the Greenlandic debate on uranium. *The Extractive Industries and Society*, 3(1), 34–40. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2015.11.006>

Gulløv, H.C.: Grønlands forhistorie, Gyldendal, 2004

Knudsen, Henrik & Henry Nielsen: Uranbjerget. Om forsøgene på at finde og udnytte Grønlands uran fra 1944 til i dag. Vandkunsten, 2016.

Naalakkersuisut, Mineralmyndigheden: <http://www.greenmin.gl/>

Naalakkersuisut, Grønlands Økonomiske Råd: Grønlands økonomi Efterår 2020: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/GOR_ny/G%C3%98R%20rapport%202020%20da.pdf

Sørensen, Søren Peder: Qullissat - byen der ikke ville dø. Frydenlund, 2013

Svendsen, Jacob: *Spøgelset på Kvanefjeld er genopstået og skaber stor uro i Grønland*, Politiken, 5. februar 2021

Sørensen, Søren Peder: *“Kullene blev Qullissats skæbne”*, Kristeligt Dagblad, 30. juli 2012: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/kullene-blev-qullissats-sk%C3%A6bne>

Tejsner, Pelle: 2014, <https://arctic.au.dk/news-and-events/news/show/artikel/historical-experiences-and-contemporary-lessons-from-qullissat/>